

بازار جهرم

در مرکز شهر قدیمی جهرم بازار زیبایی قرار دارد که از زیباترین بناهای تاریخی جهرم محسوب میشود.

خیابانی از شرق به غرب درست جنوبی بازار احداث نموده اند که به بازار قدیمه ای وارد نموده و از

کنار مدخل جنوبی بازار میگذرد خیابان مذکور خیابان جدید الاحداث جنوبی نامیده میشود.

بنیان و اساس بازار مذکور بسیار محکم نبوده شده و با زلزله های بی درینی که در جهرم و اطراف آن

بدست پیوست کوچکترین غللی در ارکان بازار مذکور وارد نگردد تاریخ بنای بازار مذکور مربوط با واغ

دیره زندگی و ابتدای دیره تجاریه میباشد در مورد تاریخچه بنای بازار جهرم ما لیس در کتاب ^{۱۰} فارسی

فارسی تالیف شادروان حاج میرزا ابوالحسن نسائی نگاشته گردیده که عیناً نقل میگردد. (بلوک

جهرم صفحه ۱۸۶ فارسی نامه فارسی بلوک جهرم از گرمسیرات فارس است میانه جنوب و مشرق شهر از

درازای آن از گوشه سعادت آباد تا سیستان سغلی ۱۲ فرسخ پهنای آن از سه فرسخ بیشتر نباشد ^{۱۱} مد

است از جانب مشرق بلوک در اب و از شمال به ساوه و در جانب مغرب به میکان و فیروزکارزین و از جانب

جنوب بلوک به شهر انواع میوه های سرد سردی و گرمسیری در **بایسن** آن فراوان نخل

این بلوک از عموم نخلهای گرمسیرات فارس و بصره و هند و و حجاز و سقذ صحرا و بحرین تنوعند تره بار آبر تر

است شاید گرمای یک درخت نخل در نیمه جهرم به ۱۸۰ من بجزن بگن ۲۲۰ مثال شود و

در نیمه این بلوک رانیمز جهرم گویند به مساحت ۳۰ فرسخ از شهر از در افتاده عرض آن از خط استوا ۲۸ درجه

۳۲ دقیقه طول آن از رهنویج رصدخانه انگلستان ۵۳ درجه ۳۴ دقیقه است و گویا بلند

جهرم باقی است برادر درخت نخل مانند خلیستان است بر از خانه و در بلده جهرم آب جاری نباشد و گذران

مردم و خلیستان بلده از آب چاه زمین گوار است که در هر خانه چاهی و در هر باغچه گاو چاهی است و

محللات بلده جهرم بر این وجه است محله اسفرمیز ۲ درخت آب ۳ - ستان ۴ حصار ۵ کازران ۶ گلوان

در سال ۱۲۵۰ و اند چاهی محمد حسن خان حاکم جهرم از چینه گل حصار میگرد اگر در این شهر محله کشید و

چندین برج و دروازه بر آن گذاشت . . . و حکومت و شاهی ناحیه جهرم از سال ۹۰۹ که حضرت صاحب قرآن زمان شاه اسمعیل صفوی طاب ثراه تشریف فرمای شیرازگردید تا سال ۱۲۶۲ در - شایه ز والقدربانند و هاند تفر از این شایه یا بابت تمامی مطکت فارس برقرار بودند . . . و حاجی شهبانکه جهرمی ز والقدربان زمان سلطنت سلاطین صفویه بحکومت خطه لارستان و جهرم و بلوک لار و روستان برقرار بود بعد از وفات او حکومت جهرم و لار و روستان در اولاد او میانی بقانند و تا اوایل دولت زندیه احمدخان جهرمی ز والقدربان حکومت جهرم و لار برقرار بود و بعد از وفات او حکومت جهرم بحاجی سلیمان بیک جهرمی ز والقدربان صفوی احمدخان عنایت گردید و چندین عمارت خیره در جهرم بساخت . . . بعد از وفات حاجی سلیمان بیک حکومت جهرم بارت و استحقاق به آقا محمد پیدا گردید و در حدود سال ۱۲۵۰ و اند وفات یافت و ایراسه تفر بر استاول آنها حاجی محمد حسن خان جهرمی والد ماجدش در زمان زندگانی خود حکومت جهرم را با و بگذاشت و خان معزالیبه در مرحله عقل و کفایت و درست کاری میانه تجارت و وزارت و حکومت را جمع نمود و صاحب اموال تجارتی و مالک شایع و قاری و فرگردید بازار جهرم که شمیم بازار و کیمیل شیراز است و کاروانسرای گلشن و باغ گلشن جهرم از بناهای اوست و در سال ۱۲۵۶ وفات یافت)

بنابراین بازار جهرم بوسیله حاجی محمد حسن خان جهرمی در او اخذ بیره زندیه و اوایل بیره تاجار بیره بنام گردید شایه ز والقدربان بیره ساسانی در نقاط مختلف فارس دارای حکومت بوده اند در بیره صفویه سلطان خلیل ز والقدربان حکومت فارس را بعهده داشت و چون در جنگ خاندان از معرکه گرفتند بدستور شاه اسمعیل صفوی در شیراز مجازات گردید .

شادروان فرست الدوله شیرازی در کتاب آثار عجم مخالفین در مورد جهرم بازار آن نوشته اند که تسبیح از آن عیناً نقل میگردد .

(صفحه ۱۰۰ آثار عجم تألیف مرحوم فرست الدوله در دست خط شوق شیراز واقع است بمساحت

۲۸ نرسنگ درازان شهری است آباد در دامنه کوهی واقع شده است بدرازانه آن کوه را اهالی آنجا المرزکوه نامند و جهرم گرمسیر است اما آبوهوایش نیکوست . . . آبش از چشمه سارها و کنوات حا جلیش لله و میوه جات و غیره می باشد . بارستان از است در میان شهر و غنای آن اکثر نخلستان است مردمانش اغلب با بداعت و میانی اند . چهاربا زاری دارد نهایت آراسته و آن شیبه به بازار و کجیل شیراز را اینکه کوچکتر است مساجد نیکو کار و انسراها ی خوب نیز دارد و در آنجا احمد میرزا رکمال احتیاضی می باشد و مشهور است که در همین آنجا جهرم چه گویند . گویند این شهر را چون بن استند یازده نهاره است و در زمان ارد شیر با بکن مهرک نامی که در آنجا فرمانروا بوده باره شهر را به مخالفت سپرده لهذا گذشته گفته هرگز گاری آن ملک بدست ارد شیر بود از خاک جهرم علما و فضلا بسیار نیز برخاسته اند میرزا نصیر بد و واسطه جد این قریه است

بازار جهرم از ارزنده ترین و بهترین نمونه معماری دوره زندیه محسوب میشود و شامل یک رشته بازار - شمالی - جنوبی است که از خیابان جدید ات موجود شهری شروع و در سمت شمال به محله زیرکنسار ملا جواد ختم میشود .

رشته دیگر شرقی و غربی است که از بازار نو شروع و به بازار حاجی محمد حسین و مسجد حاج محمد حسین ختم میشود .

رشته شمالی و جنوبی و شرقی و غربی در تقاطع شامل یک چهارسوق وسیع می باشد در بازار شمالی - جنوبی در سمت جنوبی چهارسوق در در سمت ۱۸ زوج مناره قرار دارد که سمت غربی آن یک مناره اختصاصی برای روی بر روی تیمچه گلشن دارد در بازار شمالی چهارسوق ۶ زوج مناره دیده میشود به محله زیرکنسار ملا جواد منتهی میگردد .

بازار شرقی و غربی در چهارسوق بد و سمت تقسیم میشود سمت شرقی آن ۶ زوج مناره دارد و از بدخل بازار نو شروع و چهارسوق ختم میگردد و کوتاهترین سمت بازار محسوب میشود بازار غربی چهارسوق ۳۱ زوج مناره دارد و از چهارسوق شروع و به بازار حاج محمد حسین ختم میشود و یکی از مناره های سمت شمالی

بازار غریبی اختصاص به مدخل ورودی کاروانسرای لاری دارد

در اطراف بازار چهارم ۳ کاروانسرا از همان دوره باقی است که جز* مجموعه بازار محسوب میگردد . اولین کاروانسرا در مدخل ورودی بازار درست جنوب و در گوشه جنوب غربی آن قرار دارد که اکنون بصورت توقفگاه انجمنها از آن استفاده میشود و در سابق محل توقف کاروانها و چهارپایان بود و همین کاروانسرا که سه تیمچه گشاد مشهور است سمت جنوبی چهارسوق و درست غربی بازار قرار دارد و مدخل ورودی آن نیز از طریق بازار تیمچه گردید کاروانسرای دیگر کاروانسرائی است که در نیمه غربی بازار در شمال آن واقع شده و به کاروانسرای لاریها مشهور است . در مجاور بازار ورودی اخل بازار حاج محمد حسین کاروانسرای دیگری است بنام کاروانسرای حق شناس که از نظر طرح و شکل شباهتی به بناهای مجسوم بازار دارد و اقلیاتی از بازار تیمچه لاری در آن دیده میشود . سقف بازار با سنگ و گچ قابساز و قوسهای آن بیدوی شکل میباشد و در آن ورودی آن دارای ازاره سنگی بسیار جالبی است .

بازار چهارم دارای چهار مدخل ورودی است در مدخل غربی و شمالی آن در نصب و در مدخل دیگر بدون در میباشد .

بازار چهارم در ابتدا دارای ارتفاع بیشتر از ارتفاع فعلی بود در تعمیرات گذشته کف بازار را در محلی نقاط واحد و یکپارچه ساخته بودند و در آن راه رفتن را آسودگی نموده اند .

حوض مدور سنگی یکپارچه قدیمی در وسط چهارسوق قرار داشت که آب آن بوسیله کواچاهی که درست جنوب شرقی چهارسوق قرار داشت تامین میشد . در تعمیرات بازار بر روی حوض کبریا کویزی و فستلا حوض سنگی در زیر نقش کف چهارسوق بهمان صورت اولیه محفوظ است بازار چهارم از آن جهت بنا گردید و ازاره سنگی بازار و کف در آن دیده نمیشود طرح اصلی بازار مذکور اقتباس از بازار وکیل بهمان سبک بنا گردید هر چه با استفاده از خصوصیات معماری دوره زندیه و سبک بازار وکیل بنا گردید ولی خصوصیات جانبی دیگری نیز بازار مذکور دارد که آن را از بازار وکیل متمایز میسازد عرض بازار چهارم از بازار وکیل کمتر و از این نظر شباهت به بازار تیمچه لاری دارد .

مفازه های چهارگوش هشتی دو شبهه میباشد و چند تریج زیبای آجرکاری تزئینات پای طاق شری را
تزیین مینماید . چند نمونه از درهای تدبیری مفازه هاشم اکنون در محل بازار موجود است که قسمت قوسی
شکل آن بصورت مشبك میباشد . در داخل مفازه های هشتی پلنگانی تعبیه شده به طیفه دو مفازه
ارتباط دارد .

گنبد مرتفع چهارسوق از نمونه های جالب طاق زنی محسوب میشود به ارتفاع زیاد خود زیبایی خاصی را
دارد بنیان و اساس بازار و چهارسوق محکم نهاده شده و به لرزه های بی درسی که در جهرم بوقع بیوست
بعلت استحکام کوچکترین خللی در ارکان گنبد چهارسوق ندیده نمیشود . گنبد چهارسوق بصورت يك نیم
کره بنا گردید و بر روی آن يك بادگیر زیبا (خیشخان) قرار دارد . بر روی بادگیر گنبد درجه بانوسوس
میشود در گوش آن تعبیه گردید درهای گوی گنبد در بر یک کتیبه کاشیکاری نصب گردید که اشعاری
در مورد تاریخچه بازار ملاحظه مستملق بر روی آن نگاشته گردید . در بالای سردر مفازه يك پنجره وسیع
تعبیه گردید که مجموعاً با بادگیرهای چهارسوق يك شبیه کامل در بازار برقرار است و همین جهت -
بازار جهرم در تابستانها دارای هوای خنک بسیار مطبوعی میباشد با آنکه بازار مذکور يك مشكته گرمسیری
قرار دارد هوای آن در تابستانها فوق العاده خنک و مطبوع است .

بعلت وجود پنجره ها در بالای سردر مفازه تورکائی به بازار و مفازه ها میرسد و تاریکی بازارهای تدبیری
ایران در بازار جهرم ندیده نمیشود . از خصوصیات دیگر بازار جهرم طاق عظیم شری چهارسوق آن است
که روی يك هشتی قرار دارد بعد از گذشت بیش از صد و پنجاه سال کوچکترین خللی در آن وارد نگردید .
در بازار جهرم بعضی از کسبه درهای چوبی تدبیری آنرا برداشته و درهای آهنی متحرک نصب نمودند که -
بزیبائی و اصالت آن نشانه وارد گردید بازار جهرم را نباید از زیباترین و خوش منظره ترین بازارهای تدبیری
ایران محسوب داشت درجه چهارست هشتی بر روی دیواره کتیبه سنگی و در گوشه شمال غربی يك کتیبه
کج بوی نصب گردید کتیبه ها یادگروه دراد و در مختلف بصورت نمطی صادر گردید برای اطلاع عموم
در محل مذکور نصب شده اند و شریب آنها را عیناً ذکر مینمائیم .

۱- کتبه سنگ مرمرگوشه شمال شرقی (خط نستعلیق)

در عهد سلطنت شاه عادل و در پادشاهی محمد شاه تاجار علی الله طکه مدی الا اعوام والا انصار فرمان
فرمای تا بیابا ایاله فرهاد میرزا و نفعه الله تعالی لماتحت و ترش مقرب الخاقان تاظم الطائفه میرزا
محمد علی خان بنده جهرم و از شرح و تمام سواد در حلی و غیر حلی میباشد لغت بود معاف داشت و
هر کس هم بعد از سرکار معاشم هر آینه بخواید شرح و مادر بیله جهرم حواله نماید بلیغت خدا
و نفرین رسول خدا و جنب سبیه خدا گرفتار شود تحریراً فی قمره شهر ذی حجه سنه ۱۲۵۷ مطابق او -

دقیق

۲- کتبه سنگی گوشه جنوب شرقی هشتی

طی نمیشود که چون بعد من احادیث معشر از حضرت امه ظاهرین وارد شده است هر کس مدافع

مدعی در عمل نشود الی یوم القيمة عتاب آن راجع بسوی باعث بخت است علی هذا و هذ ه السنه ۱۲۵۷
جمعی از شرفکلیان که اتس شیوه شان بر اساس و لایت بود در خدمت اظهار محتبی خواستند بریسا

کنند که از سائن وزارتین چیزی بگیرند تا آنکه عالیجاه محمد تلیخان تحقیق نمود که این عمل شایسته
حال نموده است لهذا ابعینه لعنت بود موقوف داشتند که هر کس از حاکم و نایب بعد هابخواهد
این عطا بر دارند لعنت خدا باشد و از شفا* محمد فی یوم الجزا محروم باشد .

۳- کتبه گوشه جنوب غربی هشتی

چندی است که در جهرم شغل محضی برقرار شده است و این عمل از منتهای مدحوم است و محضر تعذیل
دعاگویی دولت سرکار نواب اشرف والا ریحه خداه از تاریخ شهر ذی حجه ۱۲۸۴ شغل محتسب موقوف
نمود که هر حاکم و نایب که من بعد هابخواهد محتبی در شهر تعیین کند گمان سائن چیزی در بیان
کند بلعنت خدا و نفرین رسول حلی گرفتار شود . ارباب داران و میرد من وزارتین لغی میشود که محتسبی
را بینه لعنت بود موقوف داشتیم احد و در جهرم از باب محتسبی دینارند همد معشر را سبیه
خلق دعای غیر بجهت دولت سرکار اعلی بینه لعنت بود ایذا* موقوف داشتیم

۴- کتبه گوشه شمال غربی بیرونی حج

در عهد پادشاهی محمد رضا شاه پهلوی آریامهر شاهنشاه محبوب ایران وسیله بانوان زینت الطوک علی

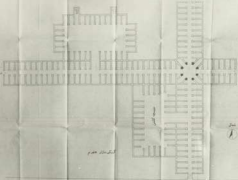
بیروندالطوک کریمی نوزندان شادروان حاج میرزا عبدالحسین و شادروان خانم آنا حقیقت نازونی تا آخر

اسفند ماه ۱۳۴۸ در بازار توسازی گردید بان آمارت حبیب اله حقیقت

بازار جهوم دارای مالکین خصوصی استنبه خانم زینت الطوک علی بیروندالطوک کریمی تعلق دارد

باتقدیم احترام - اسلامی

الدکتر آقا
۵۲، ۲، ۲۹

میدان

میدان

اتاقک های کوچک

اتاقک های بزرگ

میدان

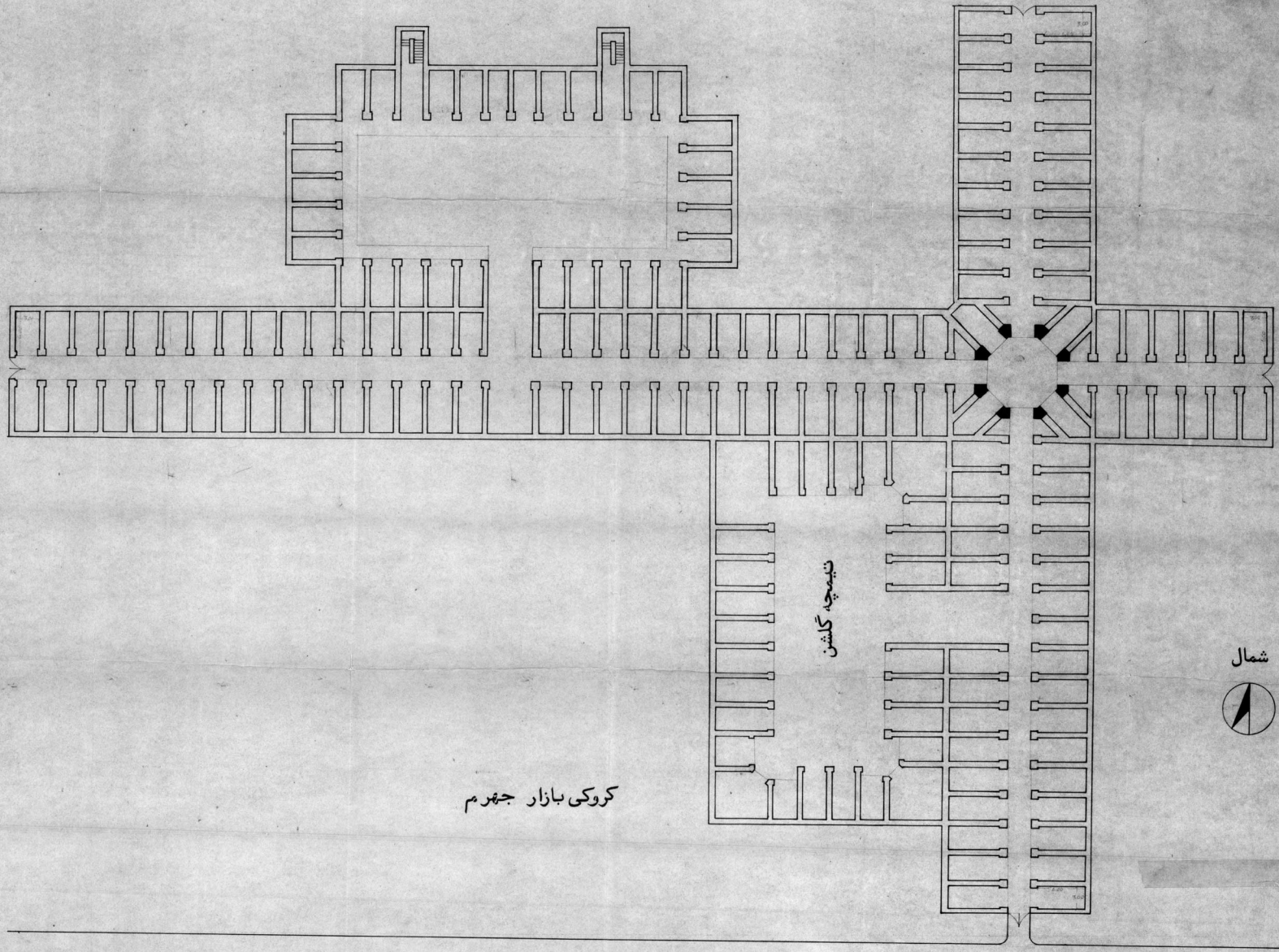
میدان

ملاحظات	
تاریخ:	
محل:	
معماری:	
مهندس:	

زیرکنار ملا جواد

بازار نو

درب بازار حاجی حسین محمد

شمال

کروکی بازار جهرم

منو چهری

خیابان جدیدالتاسیس

اداره کل فرهنگ و هنر فارس			
محل		جهرم	
اندازه	۱۲۰۰	طرح	۱۳۰۰
تاریخ	۵۷۲۴۹	معماری	مهندس علی شاهی

